

TAL TRIVSEL UD AF LÆRINGENS SKYGGE

Trivsel er en målsætning i Dagtilbudsloven, men samfundets massive fokus på læring overskygger det pædagogiske arbejde med trivselsfremme, mener to forskere, der opfordrer pædagoger til at sætte aftryk på læringsdebatten ved at tale mere om børns trivsel.

AF CAMILLA MEHLSEN

Når emnet er trivsel i dagtilbud, er det nærliggende at begynde med den gode nyhed: De fleste børn trives i de danske dagtilbud, og trivslen er højere end i mange andre lande. Alligevel er netop trivsel et overset område i dagtilbud, for pædagoger og politikere har det med at tale om læring frem for trivsel.

Sådan lyder det fra Anette Boye Koch fra VIA University College, der har skrevet en ph.d.-afhandling om trivsel i børnehaven og er i gang med et nyt forskningsprojekt om pædagogers betydning for børns trivsel.

"Trivsel er ikke udsat for samme pædagogfaglige opmærksomhed som læring og udvikling. I daginstitutionerne snakker man mere om læring, og det er i høj grad på grund af de pædagogiske læreplaner. Trivsel er

ofte et appendiks til andre ting i daginstitutioner, som for eksempel læring og sundhed," siger Anette Boye Koch.

LANGT FRA PAPIR TIL PRAKSIS. Begrebet trivsel er ellers formuleret klart og tydeligt i Dagtilbudslovens paragraf 1, hvor der står, at dagtilbud har til formål "at fremme børn og unges trivsel, udvikling og læring". Men i praksis taler man mere om de to andre begreber i formålsparagraffen – udvikling og læring – og det er langt mere uklart, hvordan ordet skal bevæge sig fra papirlovgivningen til den pædagogiske praksis, mener Anette Boye Koch. Mens der fra politisk hold er formuleret læreplaner, der skal støtte pædagoger i at arbejde med børns læring, er der ikke på samme måde redskaber til at fremme børns positive trivsel i dagtilbud.

"Nok står trivselsbegrebet i Dagtilbudsloven, men arbejdet med at fremme børns positive trivsel er overladt til pædagogerne selv. Politikerne ønsker, at trivsel får større bevågenhed, men hvad trivsel konkret indebærer, og hvordan pædagogerne når derhen, er et åbent spørgsmål," siger Anette Boye Koch.

REVITALISERING AF TRIVSEL. Unni Lind, lektor i pædagogik ved professionshøjskolen UCC, er enig i, at trivselsbegrebet står i skyggen af læring. Hun har i flere år arbejdet med trivsel og har sammen med Thomas Gregersen skrevet bogen 'Blommen i ægget – børns trivsel i daginstitutionen'. Bogen er et fagligt normativt indspark til at få trivsel på dagsordenen, fortæller Unni Lind, der gerne vil slå et slag for en revitalisering af trivselsbegrebet.

"Der er ikke noget galt i at tale om læring og inklusion, som er to begreber, der fylder meget i dagtilbud i dag. Men trivsel er et helt centralt pædagogisk begreb. Trivsel er fundamentalt for, om man har lyst til at lære eller deltage i fællesskabet, og den dimension bliver nedprioriteret i dag. Derfor er det så vigtigt, at vi revitaliserer begrebet. Trivsel bør indgå i de pædagogiske drøftelser om mål, midler og resultater, men den officielle politiske og ▶

”Trivsel er fundamentalt for, om man har lyst til at lære eller deltage i fællesskabet, og den dimension bliver nedprioriteret i dag.”

Unni Lind

TRIVSEL ER EN DEL AF DAGTILBUDSLOVEN

Ifølge Dagtilbudsloven har pædagoger til opgave at varetage børns trivsel, udvikling og læring. Ordet trivsel kom ind i formålsparagraffen i 2007, og loven blev opdateret i 2010:

Dagtilbudsloven, § 1

Formålet med denne lov er at 1) fremme børns og unges trivsel, udvikling og læring gennem dag-, fritids- og klubtilbud samt andre socialpædagogiske fritidstilbud.

Dagtilbudsloven, § 7.

Børn i dagtilbud skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring.

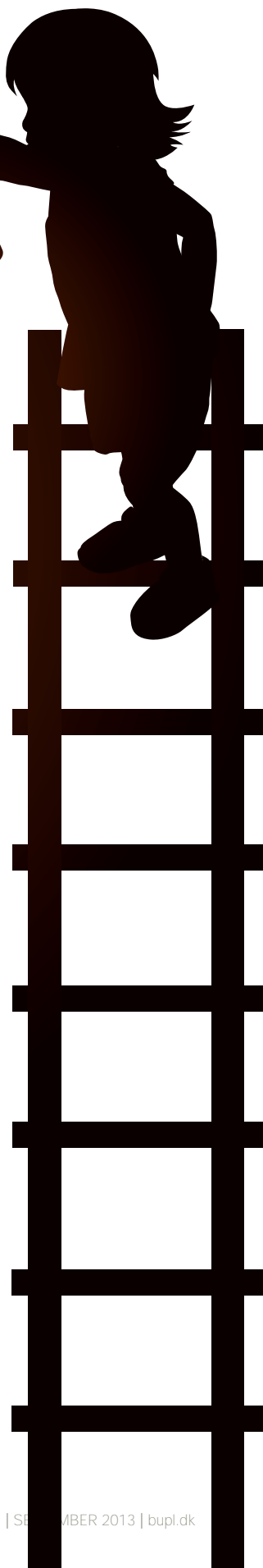

Foto: iStockphoto

HVAD ER TRIVSEL?

Ordet trivsel kommer fra det oldnordiske ord *prifa*, som betyder 'gribe' eller 'tage'. Det kan være knyttet til 'at tage på' og være 'trind', det vil sige 'frodig' og relaterer sig altså til voksne: til vækst. Men et frodigt menneske kan også referere til det at være rig på ideer og foretagsom. Trivsel handler om vækst, engagement, involvering og aktiv deltagelse i livet.

Kilde: Unni Lind og Thomas Gregersen: 'Blommen i ægget. Børns trivsel i daginstitutionen'. Dafolo 2010.

Hvad er trivsel for pædagoger?

I forbindelse med sin ph.d.-afhandling, 'Når børn trives i børnehaven' har lektor Anette Boye Koch spurgt en række pædagoger om, hvad børns trivsel er for dem. Her er nogle citater fra pædagoger, der har bidraget til afhandlingen:

"Trivsel, det er noget, jeg ser. Det barn, som kommer glad ind om morgenen og går glad hjem, det har været i trivsel i den mellemliggende periode."

"Et barn i trivsel... det, synes jeg, er et barn, som jeg kan se er glad, når det kommer om morgenen, har nogle legekammerater, som det er glad for at se og leger godt med."

"Et barn i trivsel, det er jo et barn, som man oplever er glad, ikke også? Glad i hverdagen, glad for at være her."

samfundsmæssige dagsorden har i høj grad fokus på læring," siger hun.

Og når trivsel endelig kommer ind i den pædagogiske debat, er tendensen, at det ofte kommer til at handle om mistrivsel, mener Unni Lind. Det er for eksempel, om et barn slår andre, er ensom eller bliver mobbet. Men pædagogisk arbejde handler ikke bare om at reducere eller kompensere for mangler og problemer, mener Unni Lind.

"Jeg har betænkeligheder, hvis det pædagogiske arbejde reduceres til at være imod noget, fx antimobbekampagner, frem for at handle om, at man som pædagog arbejder for og hen imod noget. Det er fint nok at have fokus på forebyggelse, men der er skaden sket. Den pædagogiske praksis bør være kendetegnet ved, at man hele tiden har fokus på, om de mennesker omkring én har det godt. Der er brug for tiltag, der positivt og forebyggende arbejder for børns trivsel og medvirker til velfungerende fællesskaber," siger hun.

UNDSKYLDER DE SMÅ GLÆDER. Arbejdet med de pædagogiske læreplaner er med til at dokumentere pædagogers arbejde for omverden. Men det gør det samtidig sværere at dokumentere de små glæder i hverdagen, mener Unni Lind.

"Det er nemmere at sige, at nu laver vi et vandprojekt med små dyr ud fra naturvidenskabelige metoder, for det er læring. Men trivsel kommer for

"Nok står trivselsbegrebet i Dagtilbudsloven, men arbejdet med at fremme børns positive trivsel er overladt til pædagogerne selv."

Anette Boye Koch

læring: For at børn overhovedet har lyst til at deltage i vandprojektet, så skal de være i nogenlunde trivsel. Derfor bør trivsel være et pædagogisk ideal," siger hun.

Unni Lind peger på, at tendensen til at fokusere på læring ikke altid hænger sammen med, hvad der giver mest mening for pædagoger. I arbejdet med bogen 'Blommen i ægget' har hun og medforfatter Thomas Gregersen talt med mange pædagoger og ledere, og de fortæller, at det er de små ting i hverdagen, der især giver mening, som når der opstår glædesfyldte øjeblikke.

"Når vi interviewer folk i den pædagogiske verden, fortæller de, at det er de små ting i hverdagen, der gør arbejdet meningsfuldt. Det er at stoppe op og se på regnormen på turen til parken, hjælpe med at dække bordet til frokost, se to børn finde sammen, grine højt til en fælles leg. Men pædagogerne siger nærmest i samme åndedrag, at de også ved, at det er vigtigt, at børnene skal lære noget," fortæller Unni Lind.

COMEBACK TIL TRIVSEL? Hvis det står til de to forskere, skal trivsel ud af læringens skygge, og det vil kunne styrke pædagogers position. Unni Lind mener, at trivselsarbejdet er en måde, pædagoger kan tage livtag med læringsbegrebet på.

"For 40 år siden var det udviklingsbegrebet, der var enormt centralt. Så kom læringsbegrebet. Jeg tror ikke, vi forlader læringsbegrebet, for læring er ikke på retræte. Men måske kan trivsel få et comeback. Faktisk tror jeg, at arbejdet med trivsel kan understøtte en pædagogisk tilgang til læring. For den pædagogiske dagtilbudsverden giver det mening at arbejde med læring ud fra en trivselsforståelse. Pædagoger kan sætte deres eget fingeraftryk på læring gennem trivsel," siger Unni Lind.

I arbejdet med bogen har Unni Lind og Thomas Gregersen været inspireret af den belgiske professor i pædagogik Ferre Laevers, der er leder af forskningsprogrammet Experiential Education ved universitet KU Leuven. Ifølge Ferre Laevers er det afgørende at fokusere på forudsætningerne for

barnets trivsel frem for at dokumentere resultater for det enkelte barn. Trivsel og involvering er to nøgleord, som man kan bruge til at analysere børn med i pædagogiske sammenhænge.

"Har børnene lyst til at være med på tur? Har de lyst til at være med i en leg? Når man taler om læring, fokuserer man meget på resultater. Det er selvfølgelig også interessant, men vi burde være mere interesseret i vejen derhen. Hvad befordrer læring? Det gør, at børnene har det godt," siger Unni Lind.

TRIVSEL ER TAVS VIDEN. For aktivt at arbejde med trivsel er det vigtigt at have en forståelse af, hvad trivsel er. I sin forskning oplever Anette Boye Koch, at mange pædagoger er dygtige til at arbejde med trivsel, men kun få italesætter, hvad de gør. Derfor er afsættet i hendes forskning at italesætte det trivselsarbejde, som dygtige pædagoger udfører.

"Trivsel er en kerneværdi blandt pædagoger, uanset hvad de kalder det. Det er åbenlyst, at dygtige pædagoger arbejder med trivsel. Men trivsel er en del af pædagogers 'tavse' viden. Man kan også kalde det for 'pædagogers upågtede faglighed', og den skal vi være langt mere opmærksomme på," siger Anette Boye Koch og opfordrer pædagoger til at diskutere, hvad trivsel er for dem.

"Du kan ikke arbejde med trivsel uden at diskutere, hvad man forstår ved det. I hver enkelt personalegruppe rundt om på de danske daginstitutioner må man diskutere, hvad trivsel er. Trivsel kan hurtigt blive, at barnet skal være glad, men trivsel er meget mere end det. Et glad barn er ikke nødvendigvis et barn, der trives, og det stille barn kan også være et tilfreds barn," siger hun.

TRIVES DET GLADE BARN? Anette Boye Koch har undersøgt, hvad pædagoger forstår ved trivsel, og ofte handler det netop om 'det glade barn'. En pædagog i en børnehave formulerer det for eksempel sådan her: "Et barn i trivsel... det, synes jeg, er et ▶▶

BØRNS SYN PÅ BØRNEMILJØET I DAGTILBUD Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM) tager jævnlige temperaturen på børns trivsel. Børnemiljøtermometeret er et elektronisk redskab, som en række dagtilbud og dagplejere bruger til at undersøge, hvordan børnemiljøet opleves i børnehøjde.

Flere tusinde børn i dagpleje, vuggestue, børnehave og fritidshjem har svaret på spørgsmål om, hvordan de oplever hverdagen.

I 2012-rapporten siger langt de fleste af de adspurgte børn, at de er glade for at gå i børnehaven eller på fritidshjem. Og i vuggestuen viser langt de fleste af børnene, at de er glade for de andre børn og for de voksne.

BØRNEHAVEN

Her er nogle af de svar, som de 4–6-årige børn i børnehaven giver:

Er du glad for at gå i børnehaven?

Ja: 82,2 %

Nogle gange: 14,5 %

Nej: 3,4 %

Når du er i børnehaven, er du så mest...

Glad og tilfreds: 75,7%

Midt imellem: 20,8%

Sur eller ked af det: 3,5%

Har du gode venner i din børnehaven?

Ja, mange: 62,9 %

Nogle stykker: 35,6 %

Nej, ingen eller næsten ingen: 1,5 %

Kan du lide de andre børn i børnehaven?

Ja, de fleste: 76,6 %

Nogle stykker: 22,1 %

Nej, ingen eller næsten ingen: 1,3 %

Kan du lide de voksne i børnehaven?

Ja, dem alle sammen: 70,6 %

Ja, nogle af dem: 27,1 %

Nej, ingen eller næsten ingen: 2,2 %

Får du skæld ud af de voksne?

Nej, aldrig eller næsten aldrig: 47,5%

Nogle gange: 46,7 %

Ja, tit: 5,8 %

Har du ondt i maven, når du er i børnehaven?

Nej, næsten aldrig: 54,2%

Nogle gange: 40,8 %

Ja, tit: 4,9 %

Savner du din mor eller far, når du er i børnehaven?

Nej, næsten aldrig: 33,9 %

Nogle gange: 45,3 %

Ja, tit: 20,9 %

”Det er nemmere at sige, at nu laver vi et vandprojekt med små dyr ud fra naturvidenskabelige metoder, for det er læring. Men trivsel kommer før læring.”

Unni Lind

barn, som jeg kan se er glad, når det kommer om morgenen, har nogle legekammerater, som det er glad for at se og leger godt med.” Men trivsel er ikke kun glæde. Det er en meget individuel størrelse.

”Man kan ikke opstille 10 parametre, som er en tjekliste for et barns trivsel. Jeg vil være betænkelig ved, at man kan lave en skala. I vores nordiske barnesyn vægter vi for eksempel børns leg med hinanden højt, men hvis et barn kan lide at lege alene nogle gange, kan det sagtens være, at barnet trives med det,” siger Anette Boye Koch.

Eller som en pædagog i Anette Boye Kochs afhandling formulerer det: ”Vi behøver jo ikke være glade altid, og fordi børn er triste en dag, er det jo ikke ensbetydende med, at de ikke trives, vel? Det bliver jo over en periode, man kigger.”

GENERATION MÅLRETTET I VUGGESTUEN. Flere samfundsteoretikere har i de senere år peget på, at der i samfundet generelt er et stigende fokus på læringens mål og resultater, og det forplanter sig til alle grene af uddannelsessystemet. Unge bliver eksempelvis kaldt ’generation målrettet’, da mange vælger fag og studiejobs efter fremtidige beskæftigelsesmuligheder. Det er den samme tendens, der viser sig i skolen og på daginstitutionsområdet, hvor børnenes udvikling evalueres ud fra læringsmål.

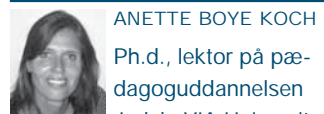
Ifølge Anette Boye Koch er den største udfordring

for børns trivsel i daginstitutioner netop samfundets fokus på, at børnene skal lære noget, for de skal ruste sig til fremtiden. ”Vi har så travlt med, at børnene skal et sted hen, og det er os, der bestemmer hvorhen. Vi har så travlt med at være på vej, men hvad med oplevelser i nuet?,” spørger hun.

Både Anette Boye Koch og Unni Lind opfordrer den pædagogiske verden til at gøre op med tidens herskende forestilling om, at et barn skal et sted hen, og at alting kan måles og vejes. For netop trivsel er en vanskelig størrelse at måle.

”I arbejdet med vores bog om trivsel er vi blevet klar over, at trivsel ikke er en objektiv målbar størrelse eller samværsform. Trivsel er en værdi, et ideal, en følelse, som er meget svær at definere, for der er så mange subjektive beskrivelser af, hvad trivsel er,” siger Unni Lind og understreger, at trivselsfremme ikke er én specifik pædagogisk metode, men en pædagogisk ambition, som man kan gribe an på mange forskellige måder.

For der er ikke en klar endestation for den gode trivsel. ”Udvikling er ikke en vej, men kan være mange veje. Derfor er det vigtigt at kigge på nuet,” siger hun. ◦

ANETTE BOYE KOCH

Ph.d., lektor på pædagoguddannelsen Jydsk, VIA University

College og ansat i Videnscenter for Børns og Unges Kultur med særlige forskningsopgaver. Hun har skrevet ph.d.-afhandlingen ’Når børn trives i børnehaven’ og arbejder på en ny undersøgelse om pædagogers betydning for børns trivsel.

UNNI LIND

Socialpædagog, cand.mag. i pædagogik og ansat som

lektor ved Pædagoguddannelsen på professionshøjskolen UCC. Hun har sammen med Thomas Gregersen skrevet bogen ’Blommen i ægget – børns trivsel i daginstitutionen’ Dafolo, 2010.

TRANG PLADS HÆMMER FORDYBELSE

God plads i en børnehave giver færre konflikter, mere ro og mulighed for længerevarende aktiviteter, viser en ny undersøgelse. Men pædagoger er så gode til at indrette sig på lidt plads, at de næsten glemmer, de mangler betingelser for, at børn kan fordybe sig.

AF ANNETTE HAUGAARD

Der skal være stor plads for at kunne skræmme prinsessen i eventyret, som Troldestuen arbejder med. Der er bare ingen steder, hvor en papmachéfigur kan stå fremme, imens man gør den større end de 110 cm, som 5-årige typisk er. Så nu laver børnene små figurer til teaterstykket frem for selv at spille rollerne.

Selvom mange børnehaver har mere end de to kvadratmeter frit gulvareal pr. barn, som bygningsreglementet kræver, er pladsen alligevel ofte så trang, at bestemte aktiviteter ikke kan lade sig gøre. Men en ny undersøgelse viser, at pædagoger ikke altid opdager, hvor meget begrænset plads forhindrer dem i.

”Pædagoger svarer nej til, at der er noget i de pædagogiske læreplaner, de ikke kan på grund af pladsen. De har vænnet sig til at låne en gymnastiksal eller tage på tur. Men når man dykker ned i deres udtalelser, viser det sig, at der faktisk ikke er plads til, at børn helt kan udfolde og fordybe sig,” siger Inge Mette Kirkeby, som er arkitekt og seniorforsker ved Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Hun står i spidsen for et større forskningsprojekt, støttet af BUPL, der i 2013 er afsluttet med rapporten ▶▶

”Når børn kommer for tæt på hinanden både fysisk og mentalt, skaber det mere uro, larm og konflikter, hvilket går ud over deres trivsel og deres grundlag for at lære og tackle livet senere.”

Inge Mette Kirkeby, arkitekt.

Foto: Colourbox